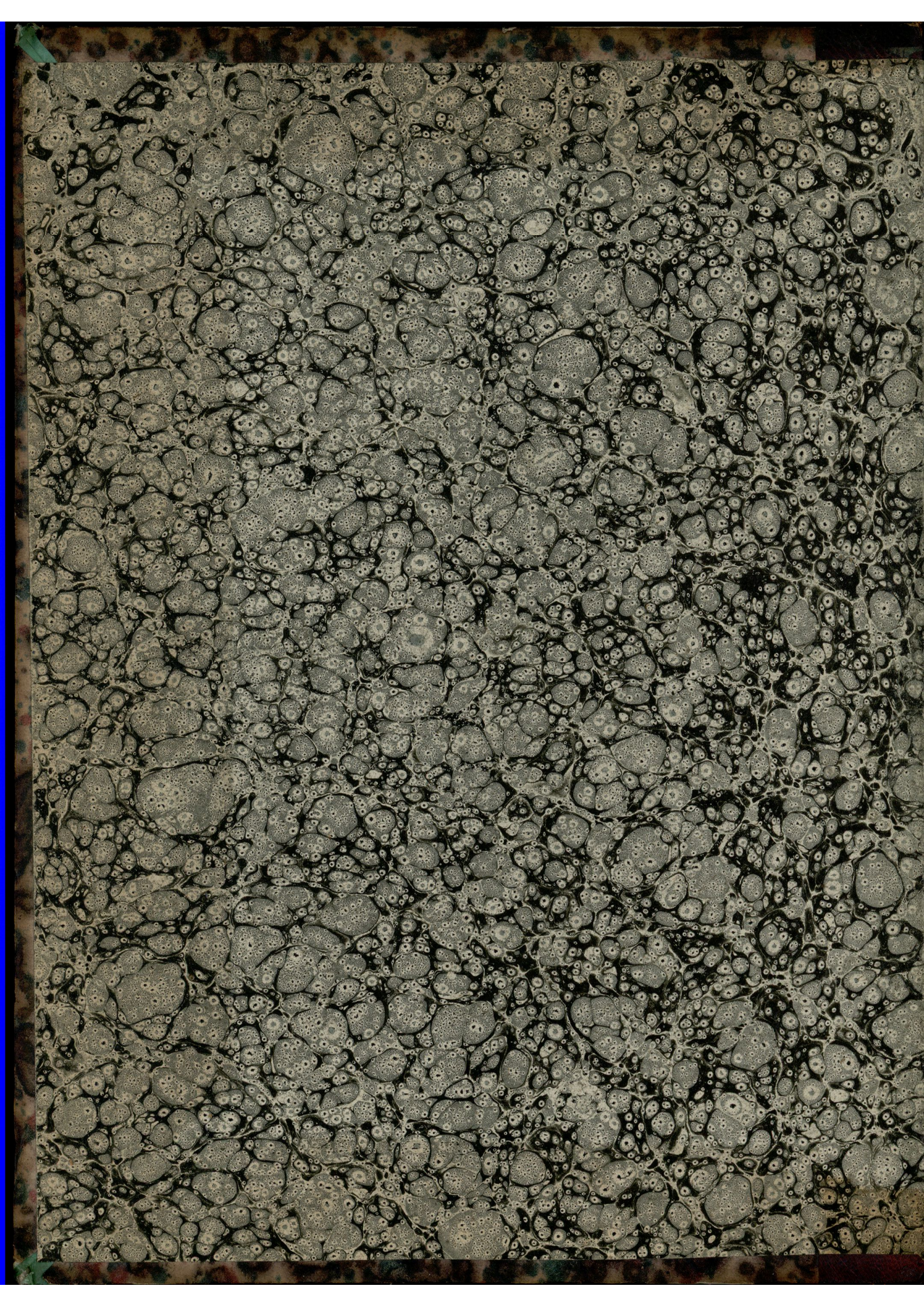

UNIVERSITÉ DE PARIS

DISCOURS ET VERS

BIBLIOTHÈQUE
DE
L'UNIVERSITÉ

UNIVERSITÉS DE PARIS
BIBLIOTHÈQUE DE LA SORBONNE
13, RUE DE LA SORBONNE - 75257 PARIS CEDEX 05
TEL : 01 40 46 30 27 - FAX : 01 40 46 30 44

Inv.

SIGB

Sib11

SU

Cote

U 59-2 in-4

1153802526

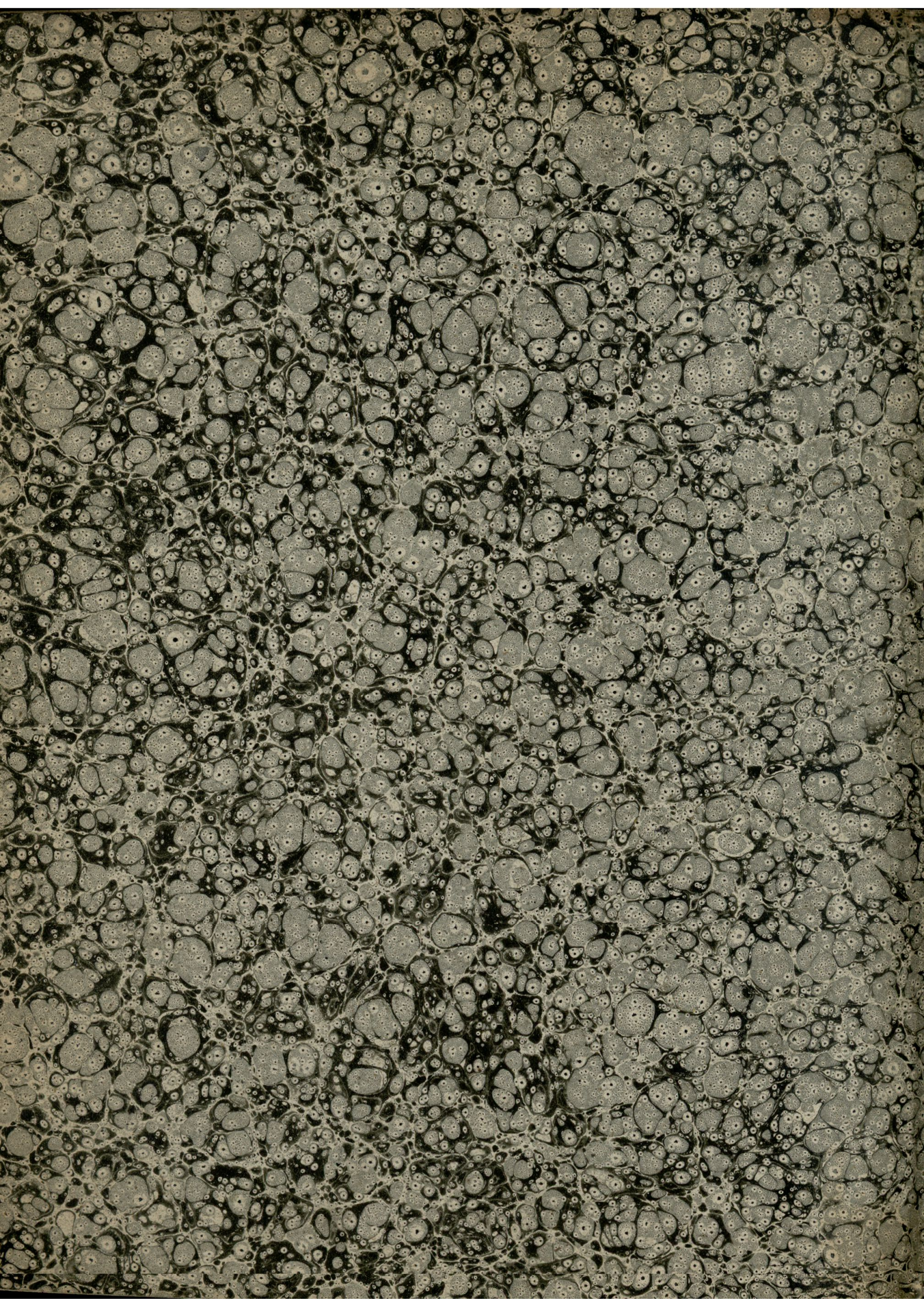
Table

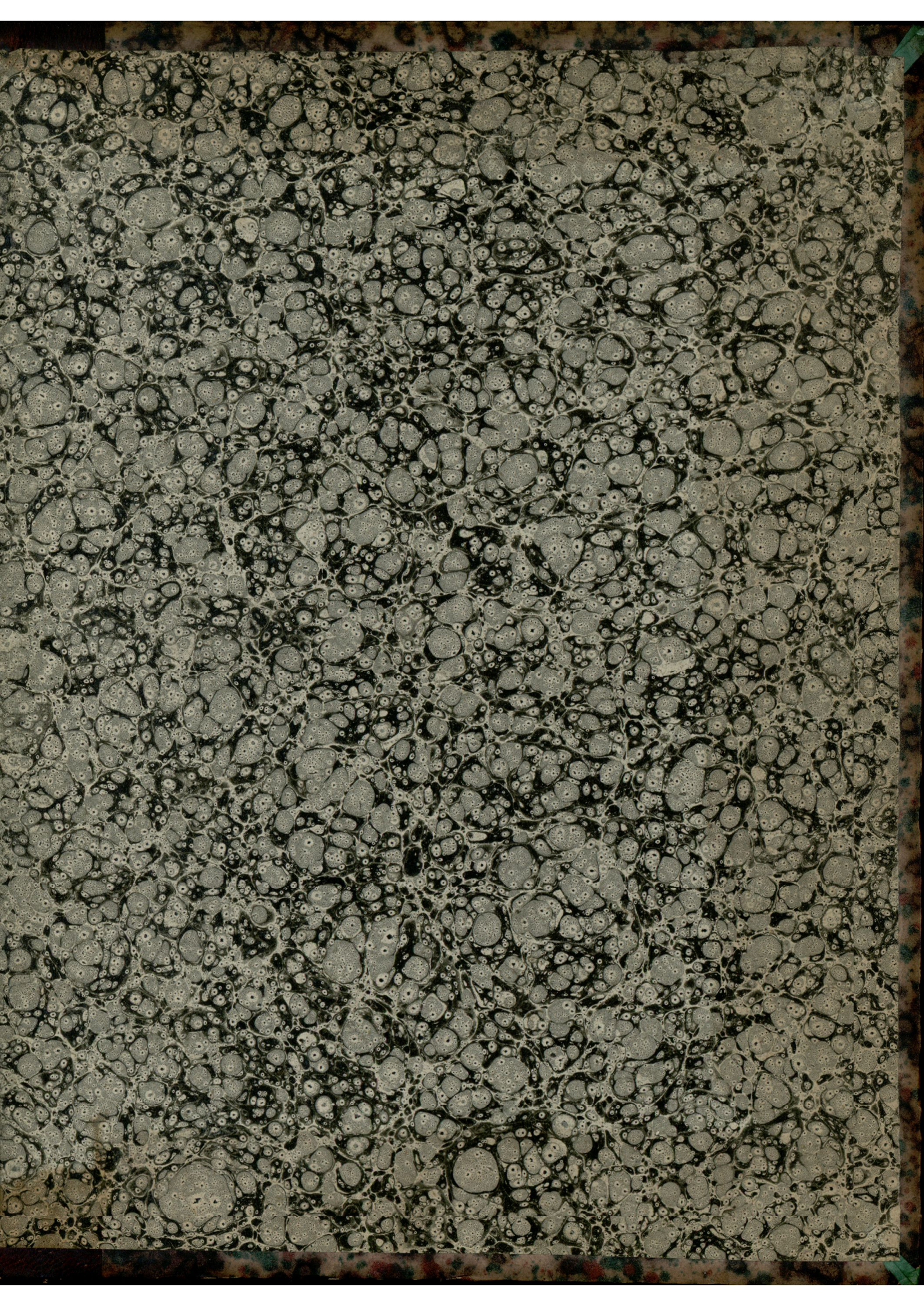
des ouvrages

Contenus dans ce Volume.

1° Carvet (Guillelmus)	Sanguineus D. G. de Lamoignon de Imperatoria quidem in principem denatus Galliarum promotione. 11 Jan. 1683.
2° Bersan (M. A.)	Sereniss. principi Eurenno, Epitaphium.
3° Cavernier. (N)	Oratio funobris, habita 13 8 ^e 1683 cum Academ. dar. in aede R. N. Ch. Reginae Mariae Theresiae, austriacae.
4° Fencardent.	Eloge du Roi en vers français 1689.
5° Rollin (Car.)	ad ill. Vir. F. M. Le Cellier, marchio de Louvois, cum ejus filius C. de Louvois, Carmen.
6° Bosquillon.	A. M. le M. de Louvois à l'occasion d'un exercice public fait sur les Idylles de Theocrite par M. l'abbé de Louvois. Imitation du latin de Ch. Rollin.
7° Rollin (Car.)	M. abb. C. Le Cellier de Louvois, cum theses philosoph. in colleg. Nazarii tueretur. an. 1692. 9 Cal. 7bris Carmen.
8° Bosquillon	A. M. l'abbé de Louvois, sur la thèse qu'il dedie au Roi. Imitation des Vers latins de Ch. Rollin.
9° Billel (Petrus)	Sophia ad Artes et artes ad Sophiam. Quum C. L. Colbert de Seignelai theses de universa philosophia tueretur in doct. Senaeo. Calend. Aug. an. 1705. Ode
10° Guerin (Fr.)	Musam historiae praesidem. cum C. Coffin. L. Ode. 27 8bris 1710.
11°	Joas, tragedia, pour être représentée au collège d'Harcourt. (Imitation d'Alhalie de Racine)
12° Marin (Lud.)	Ad Joannem Boerinum. Epistola de Festivo. Carmen.
13° Guerin (Fr.)	Carmen, cum... Ludovico XV gratuleretur publica oratione Crevier. (S. B. L.)
14° Doree (Car.)	Theatrum sit ne, vel esse possit schola informandis moribus idonea Oratio, habita die 13 martii 1733 in Reg. L. Magni Coll. S. J.
15° Marin (L.)	Regi ob restitutam Valetudinem Ode
16° Les Beuv (Ch)	In restitutam regi Valetudinem. Oratio gratulatoria habita 3. Xbris 1744.
17° Vanvilliers (J)	Ludovico, victori moderato, Oratio habita 4 nonas Octob. 1745.
18° Le Beau (J. L.)	De pace, oratio gratulatoria. habita die 27 feb. an. 1746.

- 19 Le Beau (Ch) De pace. Oratio gratulatoria habita an. 1763.
- 20 Louvel (Nic) De legum et litterarum conjunctione oratio, habita an. 1763.
- 21 Noël Ode sur la naissance de M^{le} le Dauphin.
- 22 Marin. Gamad. Epître aux français, sur la naissance du Dauphin.
- 23 Fresnois (J.B) In ortum sereniss. Delphini somnium.
- 24 Hanquet In ortum serenissimi Delphini Ode.
- 25 Richard (N.) Vers sur la naissance, de M^{le} le Dauphin adressés à la reine.
- 26 Sélis. Le prince désiré - conte de fées - présenté à la reine à l'occasion de la naissance du Dauphin.
27. Chivod (M.A.F) Oratio in recentem ortum S. D. habita nomine Univers. in exter. Sorbonae Scholis. 7 Januarii 1782.
- 28 Riquier. (J.F.) Ad Reginam infelicissimum S. Delphini ortum. Carmen.
- 29 Ode sur la naissance de M^{re} le Dauphin par un étudiant de 19 ans.
30. In ortum sereniss. Delphini Carmen.
31. Pour la distribution solennelle des prix du collège de Chalons. Exercices franç. pour le 26 Août 1766.
32. Exercice pour la distribution des prix par les écoliers de seconde du collège de Chalons. 24 Août 1768.

IN RESTITUTAM
REGI

VALETUDINEM
AC PROSPEROS BELLI SUCCESSUS
ORATIO GRATULATORIA,
HABITA UNIVERSITATIS NOMINE,
in Exterioribus SORBONÆ Scholis,

Die Jovis tertiâ mensis Decembris, anno Domini 1744,
A CAROLO LEBEAU, Rhetorices in Grassinæo
Professore.

Et Universitatis jussu edita.

PARISIIS,

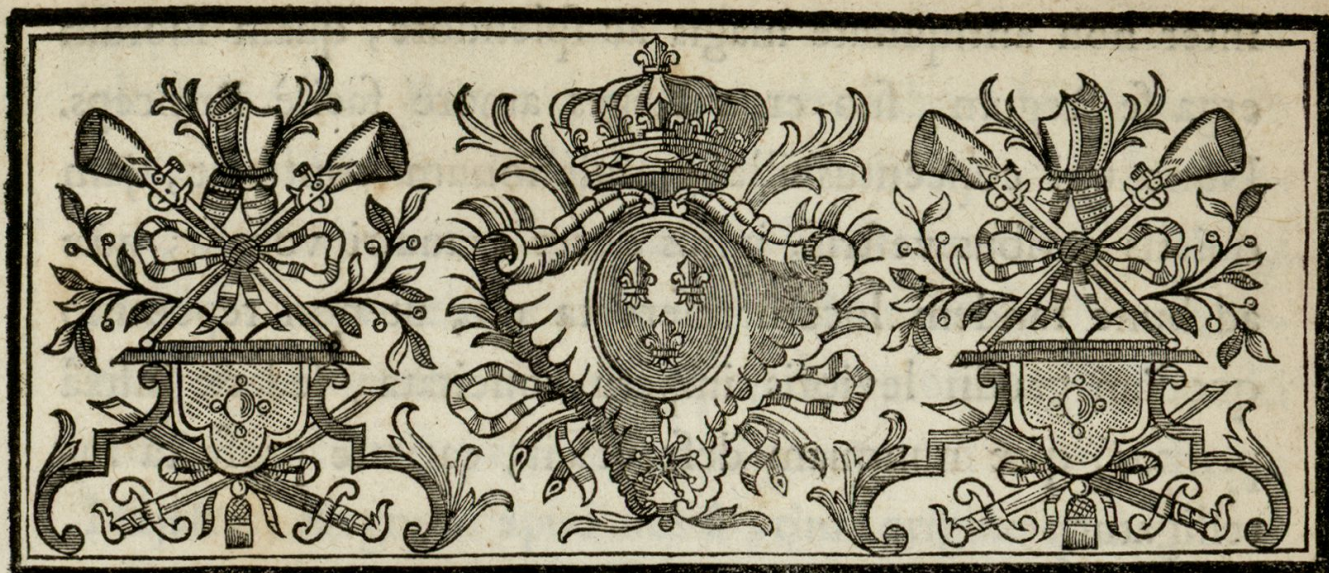
Apud THIBOUST, REGIS, nec-non Academiae Parisiensis
Typographum, in Plateâ Cameracensi.

M. DCCXLIV.

(1744.)

13. *Enchytraeus* *sp.*

BRITISH MUSEUM

IN RESTITUTAM
REGI
VALETUDINEM
AC PROSPEROS BELLI SUCCESSUS
ORATIO GRATULATORIA.

QUOD acerbissimæ calamitatis depulso metu primum ac præcipuum fuerat, ut Supremo Regum populorumque Dominatori, ob LUDOVICUM & Regno & Europæ restitutum, gratias ageremus, ILLUSTRISSE SENATUS PRINCEPS, ILLUSTRISSE PRÆSIDES INFULATI, INTEGERRIMI SENATORES, VIRI OMNIUM ORDINUM SPECTATISSIMI; id absterfis vixdum lacrymis, ardenti omnium studio, damnata voti, persolvere properavit Academia Parisiensis; cæteras

inter non antiquitate magis ac splendore, quàm suorum erga se Regum, suo erga Reges amore facilè Princeps. Nunc ubi concentus ille gratulationum conticuit, jam quietis auribus vestris, ipsius decet exaudiri vocem; quæ ad hunc tandem locum reservata est, ut non repentino quodam gaudii levioris impetu concitata, sed ex infixâ penitus, quæ nunquam defervescit, caritate profecta intelligatur.

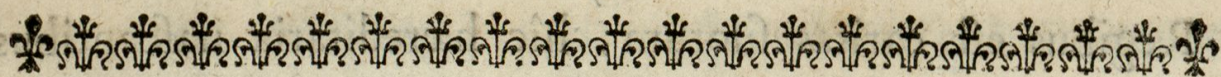
Multo quidem ac magnifico spectaculorum apparatu totalè Gallia decorata est: geniali incendio colluxere domus; stellantes per noctem vias illustravit conscripta flammis publica privataque gratulatio; lætitiâ exarsit aër; Urbes ludis, choreis, cantibus personuère. Sed, audacter dicam, AUDITORES, ecce pandimus hodie vobis spectaculum omnium longè pulcherrimum ac jucundissimum: & Regium & vestrum pectus explicare mihi propositum est. Quid vobis hâc ancipiti scenâ suavius, ubi, quocumque circumspectetis, nihil nisi magnum, verum, ac perpetui splendoris, in vobis fidem, reverentiam, admirationem, amorem, in Rege justissimas tantorum affectuum causas fontesque videatis.

Quanquam autem vestra singularis in LUDOVICUM voluntas nullâ eloquentiæ copiâ æquari potest, tamen oratio nemini defuerit de Gallorum in Regem suum studio dicenti. Ecquæ gens enim cum Regibus suis conjunctior est, non potestatis metu, aut parendi necessitate, sed sanctissimis vinculis animorum? Alibi plerumque emenda

5

Regibus est caritas suorum; hîc hæreditaria nascentibus obvenit: alibi Reges imminent cervicibus; hîc sedent in animis: alibi bona malaque Regum vix à populis sentiuntur, vacuo inter utrosque intervallo; hîc quæcumque Regi accidunt, uno tenore pertingunt ad universos. Neque injuriâ apud omnes terrarum populos gloriari posse mihi videmur, cùm à paternâ majestate ortum ceperit Regia Majestas, Regnum apud nos à primâ origine quàm minimum degenerasse; cùm omnis Gallica Gens una quædam Familia sit, Principemque non tam ut Regem vereamus, quàm ut Parentem colamus.

Quid nuper in LUDOVICO, quid in Gallis effecerit mutua illa caritas, exponendum suscipimus. Causam agimus gratiosam apud vos, imò vestram. Ostendemus esse in LUDOVICO, cur tali Rege gaudeamus; Gallis, cur LUDOVICUS talibus populis gaudeat, non deesse. Et Regem, & Gentem, quos sejungere propè nefas sit, cùm ausa non sit ipsa vis fati, una laudatio complectetur. LUDOVICO Galli quantum debeant, hoc primum; quantum reddant, hoc erit alterum caput. Quòd si nihil dignum re, dignum auribus vestris afferre vobis videbor, commendet apud vos dicentem ipsa suavitas argumenti; nec magis nunc meam Orationem, quæ res tantas assequi minimè potest, quàm amoris erga Regem vestri, quo nihil est eloquentius, tacitam quæso vocem audiat.

P A R S P R I O R.

QUEMADMODUM Reges alicui Provinciæ obirati, ex numero præfectorum eum mittere præcipuè solent, qui ad severitatem à naturâ factus in formidine & armis vim omnem imperii reponat; quos verò è suis maximè amplectuntur, eos placido & clementi præpositorum ingenio beare student: ita summus Arbiter Regnorum, qui depromptas velut è sanctioribus thesauris Regum animas, potentiæ suæ legatos quoquoeversum dimittit, quos mortales punire decrevit, iis Reges imponit ferreos ac tumentes spiritu bellorum; quibus verò indulgere benigniùs, iis Principes elargitur pacificos ac divinâ mansuetudinis indole temperatos. Ecquid enim potest cuiquam genti contingere felicius, quàm **R**EX studiosus tuendæ pacis? Ecquid inquieto Rege ac bellici tumultûs avido damnosius? Alter suorum funeribus mercatur victorias; ipsos laureatos quidem reducit, at iisdem ambustos fulminibus, quæ emisserunt; alter victoriæ fructus populis suppetitat, nullâ clade, nullo gemitu emptos: ille suos non pascit nisi cædibus, non vestit nisi spoliis, periculorum venator; hic suo vellere onustos, succis salubribus & opimo lacte enutrit, Pastor beneficus.

Neque tamen ita diligens custos salutis est, ut ullam gloriæ labem aspergi sinat, suis amabilis, terribilis hostibus; qualis Titus, Trajanus, Marcus Aurelius, deliciæ sui

quondam sæculi, aut nostri LUDOVICUS. Hic enim suorum & pacis, & salutis, & decoris studio fecit, ut quemadmodum sibi nihil ad gloriam, ita nihil nobis desit ad felicitatem.

Natus in ipso diuturni belli ardore REX AUGUSTUS, at pacis ferè statim exceptus sinu, altricem hanc suam quàm ex animo colat, per viginti propè annos, quibus in dulci otio conquievisti, Europa senseras. Eam deinde vi temporum avulsam sibi quàm cupidè retraxerit, non sine admiratione testis fuisti; cùm ipse sibi modum statuit prosperarum rerum, exultantemque victoriam ac dulcibus blandimentis ad se pertrahentem in medio cursu repressit & juvenis & felix. O te, Europa, fortunatam, nisi in eos te fluctus, unde LUDOVICI moderatione emerferas, rursus coniecissent spiritus ingentes illius domûs, quæ Galliæ sæpe infesta, diu colluctata cum Regibus nostris, convulsa tandem fato rerum humanarum, id in ipso occasu visa est meditari, ut ex inclinatis caducisque stirpibus resurgeret major, lætiorque reviresceret. Sed quoniam eâ sorte nata est Austriaca domus, ut adversus suos omnes impetus Galliæ Reges oppositos habeat, venit laborantis Germaniæ subsidio LUDOVICUS: socium Imperatorem, quia jus nihil poterat, armis adjuvit; ne præceptus è folio, in quod legitimè evectus est, exturbaretur Princeps magnanimus ac verè Patriæ Pater: quippe inter cineres ac rudera destitutus, eo se digniorem Imperio gerit, quàm qui eum bello persequuntur, quòd illi per

Patriæ incendia & ruinas alienam coronam petant ; hic Patriæ causâ vel certissima etiam jura deferere paratum sese ostendat. Tam pium justumque bellum qui suscipit, utrum is frangere pacem, an fractam ab aliis restituere, ac depulsis injuriis stabilire velle dicatur ?

Verum quæ tanta vis coegit te, LUDOVICE, ut è conspectu civium ad arma te proriperes, & carissimum caput cæcis belli periculis objectares ? Nonne consiliis tuis quàm obtemperantem se victoria præberet, quàm fideliter vel absentis auspicia sequeretur, jam priore bello expertus eras ? Nonne cùm adhuc tibi integrum esset, utram vincendi viam inire mallets, satis ampla tibi ad gloriam videbatur Caroli inter Reges nostros Quinti sapientia ; qui castrorum experts, otiosus manu, mente actuosus, exercituum habenas è longinquo tenens, in mediâ regni sui statione positus, inde copias, inde consilium ac fortunam suam mittebat, quæ sterneret infestas arces, eosdemque qui nunc ferociter minitantur, Anglos profligaret ? Quæ te res igitur in pulverem, in cædem, in ipsum stridorem mortis abripuit ? caritas tuorum. Hæc singula LUDOVICI vestigia singulis benignitatis ejus erga suos monumentis insignivit.

Durissimæ militiæ curas duobus ab annis paternâ sollicitudine cum suis partitus, eo plus periculi suis decessurum ratus, quo majorem ipse partem sibi capefferet, ex dulcissimæ familiæ retinentis, ex dilectissimi DELPHINI toto animo affectantis amoribus eripit sese & ad bellum erumpit.

erumpit. Sequuntur pacificæ virtutes , quæ fortitudinem humanitate mitigent , leniantque victorias. Quale fuit illud iter , quàm omni triumphali pompâ gloriosius , cùm nullo ferè apparatu , comitatu nullo , imò longè pulcherrimo , suorum omnium stipatus animis , per instructas vias ordinibus virorum mulierumque , undique ex agris , ex oppidis effusorum , inter vota ac preces & laudes pergeret : illum sibi propugnatorem , illum parentem : ducem ipsum esse velle liberis suis , qui militarent ; eorum intuiturum manus , sanguini parciturum : iret felix ; maturam ex hostibus victoriam referret ; atque ut in manu gloriam , sic in capite suo salutem gentis ferre sese meminisset ! Hunc mirabantur , hunc sequebantur oculis , hunc parvis liberis ostentabant ; hujus nunquam delendam imaginem læti & spe pleni ad penates suos referebant ; belloque & hostibus agebant gratias , quòd serenum os , & amicos blandæ majestatis nutus videre sibi contigisset.

O præclaram , ô paterno sensu imbutam , ô Regum omnium palatiis imò pectoribus inscribendam vocem , quam ex ore LUDOVICI Valenciana excepit , Gallia tota sibi dictam arripuit ! Cùm circa eum trepidarent cives , eum frequentia suâ premerent , ipsi se proximum quisque esse certaret ; summo veret unus ex amicis Regiis , & cupidioris fortasse pietatis molestiam repressam vellet ; sine , accedant , inquit LUDOVICUS ; mihi non possunt esse mei quàm fatis est propiores. Rectè tu quidem & verè , REX OPTIME ; neque enim periculum est ,

ne nimia tibi propinquitate molesti sint , quorum in cordibus habitas , quos ipse in corde geris.

Sed erga nullos clarius enituit LUDOVICI humanitas , quàm erga milites , quibus , cùm animam REGI suam oppigneratam habeant , REGIS quoque caritatem peculiari jure deberi existimavit. Hic juvat me , AUDITORES , subsequi LUDOVICUM militares cellas ac tentoria subeuntem , audire interrogantem blandius , cibaria gustu explorantem intueri. Integrum vult esse militum sanguinem , quem ipsum Patriæ sanguinem putat ; solidas eorum vires , quos velut Imperii nervos flectit ipse ac movet. Quàm exquisitæ militibus gregales epulæ videbantur , quas REX præsentia & alloquio condiret ! Quàm jucundè sapiebat panis ille castrensis , REGIS pertractatus manu , ore prægustatus !

O Reges , quorum pectus eadem , quâ LUDOVICUM bonitate natura non imbuunt , sublimi Majestatis fastigio subnixi , alieni ignotique vestris , quorum oculis officit perpetuò vobis circumfusa lux , supra Populorum capita in secluso remotoque loco procul habitantes , eam verò captatis felicitatem , quæ quo solitaria magis , hoc angustior est. Quænam maximæ sint vitæ Regalis deliciae , nescitis. Percontamini REGEM nostrum , quàm dulce jucundumque sit dare se familiarem suis , eorum gaudia gaudere , eorum etiam indolere ac mederi malis ; qui vel ipse dolor molliter affluit ad animum mirabili quâdam dulcedine miserationis. Conspicite LUDOVICUM in

iis receptaculis morborum , quorum vel odorem aversetur fastidiosa privati alicujus mollities , inter militum in stratis jacentium ordines , in gemitu , in conspectu vulnerum & curationum , in ipso vicinæ mortis halitu versantem. Explorat omnia quæ ad salutem conferunt ; sciscitatur , consolatur , adhortatur , aurum aspergit vulneribus. Et erat in LUDOVICI vultu efficacius quàm in strenuis maximè remediis ad maturandam sanitatem adjumentum : spirabat ex ejus ore ipsa salus , quæ vim insuetam medicamentis adjiceret : eo ipso minuebatur dolor , quòd eum REGI quoque acerbum esse sentirent : nec tardas convalescendi moras opperiebatur alacritas studiorum ; nihil ipsis longius videbatur , quàm dum ad nova certamina , ad nova vulnera properarent ; vitam etiam paternâ REGIS curâ sibi redditam ipsi quàm primùm impenderent. Ecquis autem talibus Militum animis tres Urbes munitissimas paucorum dierum intervallo expugnatas admiretur ? Jam enim à Regiæ benignitatis commemoratione ad LUDOVICI fortitudinem bellicosque successus me rapit ardor ille militum , quem humanitate suâ incenderat.

Eloquere Flandria , fatalis area bellorum , in ipso bellicosorum Populorum concursu posita , cruore pinguefacta , horrida munimentis & arcibus , cujus campi plura propè prælia quàm messes numerant , sæpè conssepulta cineribus & ad nova incendia citò resurgens , virtutis tot Regum Ducumque , quorum facinora vidisti , peritissima spectatrix , eloquere , ecquem unquam Imperatorem con-

spexeris , in suscipiendo celeriore , audacior in agendo , in vincendo clementior . Nondum castra , nondum obsidia viderat , & jam in re castrensi , jam in obsidiorum ratione nihil concedit exercitatissimis Ducibus : vel primo aditu nihil tironis habet , præter nimis generosos audaciæ impetus ; eorum , quæ ad bella pertinent , ignorat nihil , præter periculum . Dum hostes conflatum ex diversis Gentibus corpus diductum disiectumque magnâ mole colligunt ; dum in ipso consilio , in ipso apparatu trepidant , jam Menina concidit , jam Ypræ corruerunt . Neque LUDOVICUS ipse capiti parcebat suo : stetit ante mœnia utriusque Urbis bellicorum tormentorum vapore afflatus ; cùm hostes etiam ejus audaciâ contriti , tanto tam augustæ animæ pretio vincere horrent , obsidentique magis quàm sibi metuerent .

Emicat inter ignes consiliorum particeps , præliorum comes , victoriarum magna pars , spiritus Borbonios & excelsam Proavi animam gerens , Heroum soboles æmulusque CLAROMONTANUS : hunc ad Meninam , hunc ad Ypras egregiè factis insignem quonam pacto remunerabit REX fortitudinis æstimator magnificus ? Reperit consanguineo bellatori LUDOVICUS munus & dante & accipiente dignissimum ; tot periculorum laborumque præmium ingens ; nova pericula , novos labores , novam gloriæ segetem : Furnas attribuit expugnandas ; sic longè pretiosiores , quàm si captæ traderentur .

Aggreditur urbem dux impiger , Proavi sui expugna-

tionem celebratam; gaudet familiæ suæ decora recognoscere, campos illos magni CONDÆI virtute quondam insignitos, ipsius cruore propè conspersos; cùm acerrimus Imperator contactu mortis in ipso illo loco appetitus, à tutore Galliæ Angelo servatus est. Eamdem CLAROMONTANUS mortem non timet; fulgurat, tonat, irruit; non sustinent irruentem Furnæ, reditque ad Regem suum victor, splendidi triumphi loco ducens, quòd ad ejus coronas laurum unam manu suâ decerptam adjecerit.

Magna quidem illa quæ dico; & ea tamen, quæ in bellicis tuis laudibus maxima sunt, LUDOVICE, quæ tibi fortasse gratissima, nondum attigi. Hoc enim præcipue tuum, hoc tibi neque cum ducibus, neque cum militibus, neque cum ipsâ fortunâ communicandum, quòd qui à te obsidebantur, imposito alieni præsidii metu urbis suæ possessione exclusi, te, dum hostis oppugnares, sibi magis Dominum cuperent, quàm timerent Victorem; te votis, te clamoribus etiam advocarent; in clementiæ tuæ tutissimam arcem totâ studiorum celeritate ruerent. Subigi se non credebant & in aliena jura pertrahi, sed sibi se ac libertati suæ restitui & in familiam adoptari tuam, dum eos Imperio tuo adjiceres. Non pœnitent eos ruinarum, per quas sua felicitas, sua salus ingressa est; tantique fuisse credunt hostem te pati, ut te Rege fruerentur.

Nec vicinas solum gentes LUDOVICO conciliat egregia indoles: hæc non minùs, quàm Europæ utilitas ac juris tuendi studium, felici cum eo societate devinxit

Regem, ut LUDOVICO ætate supparem, ita & belli & pacis artibus florentem; qui ut omnia apud Borussos Gallia quam simillima efficiat, & paterno erga suos animo affectus, & suis carus, Musarum, quarum inter manus adolevit, urbanitatem asperfit suorum ingeniis, & severâ militiæ disciplinâ suos exercitus firmavit; expugnatae Pragæ recenti gloriâ nitens; REX LUDOVICI sæculo verè dignus, ut ad cætera utriusque decora ingentis amicitia splendor accederet.

Sed dum Flandriæ gemitus in lætas acclamations convertuntur, ecce ex adversâ Galliarum regione æstuat infestis Austriacorum agminibus Rhenus, simulque hærentes eorum lateri belluas in Alsatiam evomit, mixtam ex omni barbarie colluviem, inaudita etiam antea nomina Nationum, è sylvarum montiumque lustris non studio laudis, non amore regnantis, sed solo odore prædæ nuper extractos, non ad vincendum sed ad perdendum natos, quibus pro fortitudine crudelitas est. Jam Gallia sanguinem anhelant, jam inhiant spoliis, jam integerrimas longâ pace & ignotâ sibi felicitate provincias spe & cupiditate devorant.

Quis tibi, Lotharingia, imminentem perniciem avertisset, quis te ex hostium eripuisset faucibus, nisi primo irrumpentium strepitu excitatus Parmæ & Gualtallæ victor præsentis animo subvenisset? Quantâ celeritate diductas congregat copias! Ipsis animos, ipsis propè pennas adjicit: volat Conius fulmen Austriacis jam expertum ferens, atque ipse instar fulminis: stimulat dolor, necessitas, ac

paventis Patriæ ululatus ; & longumiter præcipiti cursu emensus , suos præ ardore iræque fatigationis expertes hostibus incutit : quid illo conflictu horribilius ? Cedit tandem veræ virtuti feritas ; & quos ex hostium numero reliquos nox fecerat , per oppletas strage suorum vias , in cruore suo lapsantes aufugiunt ; ac post se relinquunt validum Galliæ munimentum.

Illa quidem tam præclara pugna fortissimum exercitum peritiâ ducis opportunè collocatum , quasi murum quemdam Provinciis nostris prætendebat : sed hærebat in Alsatia visceribus pestis ; ardebant omnia clade belli ; fidelissimæ Provinciæ faciem fuga , cædes , flamma fœdaverant. O Tabernæ domus , eruditâ opulentiâ nobilis , splendidâ domini liberalitate nobilior ! Te ne ad illustria hospitia natam stabulanti barbaro militi pro receptaculo fuisse ! Nonne te ab insolenti ludibrio defendere debuerat & tutela Caroli , qui vel in bello generosæ mansuetudinis suæ memorem se præstitit , & venerandum Germanis magni Cardinalis nomen ? Desinite , hostes rapacissimi , desinite & Rohannorum in Patriam amorem , & illatam vobis ad Harcurio cladem , qui vos prædæ incubantes abstraxerat , vetitâ direptione ulcisci velle : omni magnificentiâ major Armandus suas opes negligit , amat suos , Præsul non minùs quàm Princeps : nullus ad excelsum animum dolor accidit nisi per pectora suorum : unius è suis vitam vel plurium Palatiorum perniciem vobiscum libenter paciscatur.

Audit conflagentis Alsatiae clamores in medio prætorum plausu, ac novorum successuum apparatu LUDOVICUS. Quis exprimere verbis possit, quot Regio pectori stimulos nuntius ille infixerit; cum quæcumque suis aut instarent mala, aut jam incidissent, unus ipse persentisceret; omnium calamitates caperet unus. Ergo certam sibi & aperto jam itinere præeuntem victoriam deserit, ut ad suos tutandos procuret. Eò parentem avocatur amor, unde periculum suis ostenditur.

Quanta tempestas ad vos provolvitur, Austriaci, si LUDOVICUS incolumis pervenerit! Quàm pœnitendum vobis in Galliae limites transitum effecturus est! Tu verò, ô Gallia, quantum LUDOVICO debes, qui tibi totus vivens, ad te totum se referens, pacis ubi decet conservator, ubi bellandum est & benignitatem erga suos retinet, & adversus hostes fortitudinem induit cum lenitate conjunctam. Tantis Regis tui beneficiis quantum rependas, superest ut ostendamus.

P A R S A L T E R A.

EA necessitudo est, conjunctioque Regum atque Populorum, ut suam non in se felicitatem utrique positam habeant, sed vicissim ab alteris alteri mutentur. Ut ex amore Principum oritur Populorum prosperitas, ita gloria Regum efflorescit ex eâ caritate suorum, quæ & mollem se præbeat in Principis malis, & hilarem in bonis, & habeat etiam suos adversus hostem aculeos. Ejusmodi pietatem vobis penitus insidere, ô Galli, & lacrymis, & gaudiis, & facinoribus vestris nuper comprobatum est, in REGIS morbo mæstissimam, in ejus salute exultantem, in tuendâ ipsius armorum famâ animosam, teneram simul & efficacem.

Erecta erat expectatione Europa: defixis in LUDOVICUM omnium oculis, jam illo sidere velut icti pavebant hostes, ripasque suas trepidi respectabant: jam nexis REGI suo coronis Gallia, silentio suspensa, primas victoriæ captabat auras, in lætos cantus mox eruptura. Ecce venit ad aures, & ad omnium corda penetrat de LUDOVICI morbo funesta vox ac luctuosior, quàm si multæ simul clades audirentur. Hoc nuntio concussa Gallia expalluit. Hic mihi mentem obturbat, ac penè præcludit vocem acerbissimi temporis recordatio: descendite in animos ipsi vestros, AUDITORES, & impressa penitus lineamenta dolorum, quanquam recentiore gau-

dio ferè deleta , agnoscenda tamen , relegite. Nonne illam consilii vim , illum vigorem animi , juventæ florem , beneficam indolem , victoriam ipsam divelli à vobis & eripi gemebatis ? Nonne omnes privatarum rerum sensus obstupescerat publicus pavor ? Uni LUDOVICO templa omnia fervebant obsecrationibus ac votis : ibi permixti omnes ordines , omnis ætas , affusi altaribus , matres juxta liberos prostratæ , modò tristissimis vocibus , modò tristiore in tantâ frequentiâ silentio , quod suspiria tantum singultusque abrumperent , LUDOVICI suamque simul incolumitatem ab omnipotente exposcebant ; ipsa ipsa etiam egestas piâ mercede REGIS vitam redimere velle , & in Religionis sinum certatim effundere victum tenuem & quotidianos sudores. Neque diurnis augoribus finem faciebat ipsa nox : insomnis ante aras civitas , in precibus pernoctans , divinam clementiam amicâ vi & gratissimo quodam obsidionis genere urgere perseverabat.

Jam verò è templis quæ trepidatio per vicus rogantium , respondentium , auscultantium ! Qui concursus ad Nuntiorum publicorum ædes ! Ubi conferti inter se , ad omnem auram , ad strepitum omnem sese circumagentes , eodem unusquisque habitu animorum , quo quis æger gravi morbo deprehensus horribilem de vitâ vel morte suâ sententiam expectat , stabant , animi pendentes : ut quisque nuntius adventaret , occursantes obviam , sciscitari , pertrahere singuli , universi obsistere , urgere ac remorari , attollere humeris ; quoties hisceret , sollicitudine

exanimati , salutem aut luctum avidè arripiebant. Tum emissà vox per omnes urbis vias , per omnes domos uno temporis puncto volvebatur , mœstitiaque simul aut hilaritas , prout læta vel tristia nuntiarentur. Ita est , LUDOVICE ; cunctas morbi tui vices experti sumus : hoc unum amor in te noster attulerat discriminis , quòd dolores tuos minùs fortiter quàm tu perferremus.

O mors , quæ cujus pretii sint mortales & verissimè arguis & sanctissimè judicas ; quæ personam Regibus , Civibus adulationem adimis ; cujus fusca licet & obscura lux , omni tamen aliâ luce certior , Principum virtutes patefacit sensus que Populorum , ideòne funebrem istam facem LUDOVICUM inter & Gallos accendisti , ut LUDOVICUS sibi ferè superstes , quantum amaretur à suis , Galli , quantum in LUDOVICO veræ magnitudinis esset , apertissimè cognoscerent. Nunquam enim major exstitit REX AUGUSTUS , ne tunc quidem cùm infestas Urbes omni bellorum terrore quateret , quàm dum in lecto jacuit defectus viribus ac propemodum exspes. Illic mortem non timuerat , sed eam omnibus famæ splendentem ornamentis , fulgore strepituque armorum , novæ gloriæ dulcedine oculos sensusque fallentem : hîc eam non reformidat , tristem , silentem , inter dolorum stimulos pedetentim & apertâ facie adventantem. Exsolvit sese è victoriæ complexibus , animo magno & erecto : quàm longo ex intervallo despicit & partos antea & speratos triumphos ; quos sic relinquere ,

quàm mereri fortius est. Nihil jam superest REGI , quo terris adhærescat , nisi amor in suos , cum ipsius animâ conjunctus.

At tu præsentissimum laboranti LUDOVICO auxilium eras vel absens , ô REGINA , dum provoluta ante Aras , omnes omnium ægritudines in te collectas unâ Supremo Numini exhibens , totius Galliæ vota æquares tuis , & apud Deum una maximè commendares. Desiderio exardescens , impatiens sollicitudinis , madens fletibus proficisceris , provolas , pervenis ad exoptantem. Quot sanctissimi amoris ignibus illuxit ille dies , quo conjugem augustum jam ad vitam redeuntem amplexa , novas ipsi vires precibus tuis impetratas attulisti ! Quantâ simul & miseratione & lætitiâ perfusus fuit adventus , cùm ille in Regina mœroris , illa in Rege doloris reliquias agnosceret ; cùm uterque silens , suspirans , in mutui amoris indicia erumpens , in altero totus esse videretur ! Utriusque in pectore æstuabant , in vultu miscebantur angor , gaudium , spes , metus : in Rege tamen inter vestigia dolorum plus alacritatis ; in Reginâ inter lætitiæ scintillas plus timoris ; & conversâ amborum vice , quæ solatium allatura venerat , dabat lacrymas ; qui consolandus jacebat , blando placidoque nutu defixam in sese paventemque recreabat.

Adest Reginae curarum consors , & altera etiam ipsius cura , subsidium Regni , lætum pignus posterorum felicitatis , SERENISSIMUS DELPHINUS , adest ; & quamvis primo armorum sonitu admonitus sui , in domes-

ticæ laudis æmulationem evolare gestiens, Parentis imperio in palatio contineatur, audito tamen & suo & Galliæ discrimine, sui jam non compos, eò citatissimo cursu rapitur, ubi spes, ubi amor, ubi totus animus est. In immenso dolore, qui pectori incubans universus dividi posse non videtur, vos tamen, ô Galli, partem aliquam habuistis: dum totus hæret in Patre Filius, vos quoque respectat, jam paterno erga vos plenus affectu, quem è LUDOVICI venis combibit; vestrique non minùs quàm sui in illo communis orbitatis metu miseretur. Cresce his animis, SERENISSIME DELPHINE: LUDOVICO Regiarum virtutum magistro diu fruire: tam jucundas caritatis erga nos tuæ testificationes nunquam è memoriâ deponemus: hanc etiam pulcherrimam hæreditatem relinquemus posteris, qui tibi diu florenti longas utinam gratias exsolvant eâdem, quâ parentem tuum, quâ te jam prosequimur, pietate.

Nimiùm hæcere mihi videor in Patriæ vulnere, cujus dolorem nulla res adæquaverit, nisi gaudii magnitudo, quod reddito tandem votis fletibusque nostri LUDOVICO consecutum est. Nunquam celerius per totam Galliæ latitudinem ullius victoriæ fama pervolavit. Et bonum quidem nuntiabatur omni victoriâ lætius; quippe fons victoriarum ac deliciarum pacis. Quot in formas mutari hilaritas potest, inter omnes animi motus maximè versatilis, tam varias induit eadem sub diversâ rerum facie lætitia: fervet ludis, splendet conviviiis, stridet in flammis,

carminibus ebullit; in cantus, in risus, in suavissimas etiam lacrymas effunditur. LUDOVICUM omnia loquuntur; inscriptum cordibus LUDOVICI nomen in omnium ore sonat, in omnium versatur oculis, in aëre etiam scintillat exaratum ignibus. O splendidæ noctes, quæ longam prosperorum dierum seriem portendistis, vestris collustrata luminibus Lutetia unum universa quasi theatrum fuit, gestiens acerrimâ simul & verecundâ voluptate! ô fortunati dies, quorum lucem incendere videbatur gaudium emicans ex animis, festis supplicationibus consecrata Civitas tota quasi Templum fuit! Tribus ferè mensibus Ædes Sacræ non conticuerunt, cùm primò per universam Galliam resonaret, mox per singula summorum infimorumque collegia gratulatio divideretur. Ac ne in tanto fervore cessaret aliquod virtutis genus, quod quidem esset affine gratulationi, ad varias obeundas vices Christiana liberalitas non ingeniosam se minùs, quàm ipsa hilaritas præbuit. Hic læta & ridens pronubam agit, ac stipe dotali novum REGI parat militum seminarium; illic vicens & valida abrumpit miserorum catenas, & ære alieno liberatos à situ & tenebris ad communis gaudii lucem stupentes educit; alibi velata & silens aut in publicas aut in privatas pauperum domos pleno sinu deportat subsidium morbis, egestati, orbitati; quasi salvo LUDOVICO quemquam in Galliâ miserum esse nefas foret: lætandi genus, lætitiæ hujusce nostræ ingenio maximè consentaneum: beneficum Regem beneficiâ coli decet: redempti LUDOVICI

pretium fuit, quidquid pauperibus summi Regnatoris Procuratoribus ac Mensariis persolutum est.

Quid LUDOVICO jam desiderandum, si ad teneros erga se suorum sensus bellicum robur accesserit? Nec verò quisquam hac parte mancā ac debilem crediderit Gallorum in Regem suum caritatem, quæ ut habet pro REGE lacrymas, sic & eas exprimit hostibus, ubi necesse est. Divisus inter exercitus tam diversos LUDOVICUS, imò ubique totus, unde aberat, ibi etiam adesse, omnium militum ciere manus, omnium animos implere videbatur.

Quanta vobis, fortissimi Milites & CONTII Ducis & vestris laboribus nobilitati, quanta incumbibat belli moles, quàm ardua, quàm multiplex! Vincendæ fuerunt & Alpes & ille REX, audaciâ & bellicis artibus vel ipsi par victori Alpium Annibali; vicistis. Neque veterano militi concedit novus miles; conclusi in dies paucos multorum annorum labores veteranos omnes fecere: pendentes scopulis hærentesque, ubi singulis in vestigiis expugnanda prius natura quàm cum hoste pugnandum erat, innixi alii aliis, armis non onusti sed quasi pennis adjuti, enituntur, adrepunt, evadunt: quæ fugere horreret inconsultus pavor, eà rapiuntur ad hostem ipsis periculi illecebris: frustra revocant duces; signis receptui canentibus obstrepat intus gloriæ vox, & minax hostilium tormentorum fragor validiùs in adversum vocat: per abrupta, per invia irruunt in eas arces, quæ vim nullam nisi

cœlestem formidabant : diceret Aquilas , cùm illi ex imis vallibus sese efferunt ; Leones , cùm obstantia disjiciunt ; fulmina ac procellas , cùm in summo vertice tonant immixti ipsi procellis ac fulminibus. Tales eos esse oportuit , ut rapidos Ducis impetus sequerentur.

Referebat ipsis LUDOVICI imaginem , ut sanguine , sic humanitate , liberalitate , fortitudine LUDOVICO proximus , dux , commilito , contubernalis CONTIUS : decorâ familiaritate erigit ad se infimorum animos ; nihil ex prædâ sibi vindicat , nisi militum amores. Ecquid impervium militi , quò CONTIUS antevolat ? Ecquid insuperabile , quod CONTIUS primus aggreditur ? Quantus ipsis , quàm terribilis apparuit , cùm ab hoste & acri & solerti , duplo majoribus copiis succincto laceffit , totum Martem & vultu & animo spirans , sanguine ac pulvere perfusus , confossis duobus equis , bis pertusâ loricâ , per stragem corporum & armorum , per horrentem infestis mucronibus tellurem , fiduciam suis , terrorem hostibus oculis , linguâ , manu circumferens , irritam aggredienti calliditatem luctuosamque fecit audaciam ! Quàm beneficus ac salutaris , ut LUDOVICO hâc etiam parte similis esset , post victoriam apparuit hostibus , quos faucios à suis in incendio relictos , ab hoste flammis ereptos , primos victoriæ suæ gratulatores habuit , & ab ululatibus miseris ad faustos lætosque plausus traduxit , minùs de vitâ securos , nisi victi ac deserti fuissent ! Atque ut CONTII juvenus vel exercitatissimæ senectuti

par

par esse intelligatur , hunc in annum videntur casus omnes bellorum deditâ operâ convenisse , superandi montes , trajicienda flumina , perrumpenda munimenta , obsidiones , pugnae : supererat etiam unum , quod magnis animis ultimum semper ediscendum est ; quod tamen si ignoretur , non possit esse omni laude cumulatus bellator ; quonam pacto integrâ gloriâ abscedendum sit , differendaque immatura victoria : id eum quoque edoceri contigit , ne quid ipsi ex Condæo aut ex Turenno deesset. In Te verò , PHILIPPE , ex fecundâ Regibus Familiâ genite , cui quod Tibi paternum , quod fraternum , quod ab Henrico Magno avitum est , legitima hæreditas est adeunda victoriis , in Te exornando fortunam dixerim cum naturâ certasse , cum & Tibi ad regnandum viam natura aperuerit , & aditum fortuna ideo præcluserit , ut prius quàm imperares , imperatoriis Te virtutibus instructum esse comprobares.

Fervebant Alpes alacritate Gallorum : in singulis ferme faxis tropæa nostra defigebantur : interim in Flandriâ sustinendum bellum erat , eludendus carpendusque hostis , adversus multo majorem exercitum coercenda tribus jam incitata obsidiis fortitudo eorum militum , quibus hostem vincere quàm numerare facilius est. Ibi quoque , ubi satis erat si integra permaneret , crevit gloria Gallicæ Gentis. Abstulerat Flandrico exercitui LUDOVICUS & roboris partem & conspectum sui : at , quæ duo validissimi præsidii loco erant , & sui memoriam reliquerat , & eum

Ducem , qui efficere maximè poterat , ut abesse LUDOVICUM & hostes & milites sui quàm minimùm sentirent. Is ad res maximas gerendas & ingenio factus , & assiduo studio ac strenuâ exercitatione eruditus , in Europâ nullum ingenti animo theatrum credidit esse Galliâ nostrâ opportunius , quæ semper maximè patuit peregrinæ virtuti. Amplissimis à LUDOVICO beneficiis nuper ornatus , attributa cognitæ fortitudini præmia prudentiæ consiliis remuneravit.

Hactenus , ô LUDOVICE , quantum tibi Galli deberent , senserant satis : quantum reddere conarentur & morbi tui mœror , & gaudium restitutæ sanitatis , & edita in bello facinora tibi abunde declaraverant. Et tamen ut ille splendidus rerum gestarum ordo illustri aliquo fine clauderetur , sparsas antea multis in locis & LUDOVICI & Gallorum mutui amoris significationes unius urbis oppugnatio complexa est. Vix ereptus erat leto LUDOVICUS , ecce jam non sibi , sed suis consulit. Postquam studiosissimam sui Alsatiam à luctu vastitatis & graviore etiam ob REGEM ægotantem dolore , ad gaudia pacis & magnificentissimæ elegantiae lusus aspectu suo converterat , nondum confirmatâ valetudine , anni gravissimâ tempestate , suis lætitiâ relinquit , sibi assumit labores ; Friburgum se confert ; ibi inter incommoda convalescit , ex morbi malis inter belli asperitates recreatur ; sub frigido ac nebuloso cœlo , in ipsâ uligine , eam præ se fert constantiam , quæ sola apud hostes obstinatos suis omnibus

propugnaculis robustior videtur : Galli ab ægritudine recentes, durâ æstatis militiâ exerciti, renovatis LUDOVICI adventu viribus, duriorē etiam obsidionem fortiter aggrediuntur. Non pugnacis præsidii pertinaciâ, non urbis validæ munitionibus, non ipso naturæ bello, cū sævirent venti & imbres, fluvii exundarent, stagnantibus fossis, convulsisque pontibus, non ullâ denique malorum vi fracti conciderunt : aquis immerso corpore, capite cincto flammis hostilibus, ita tantū paludibus exstantes ut petere & peti possent, aut ad victoriam aut ad mortem pariter ruunt, utramque pariter REGIS sui conspectu commendatam. Vulnera suorum sua LUDOVICUS existimat ; sedulò injicit gloriæ suæ moras, ut minùs cruenta sit ; suos audaciâ ferventes vincere jubet seriùs, ut supersint plures qui victoriæ bonis gaudeant : Quo majorem suorum curam REX suscipit, eò magis eam ipsi abjiciunt ; is locus maximè placet, qui morti proximus est. Hanc in te indolem jam antea perspectam, illustriorem fecit tibi præclarum, nobis acerbum vulnus tuum, ô Subisi, qui in infestissimam stationem officii tui ratione adductus, frustra commonitus ut cautior esse velles, dum in ipso vestigio stas impavidus, militum periculum partiendo levans, ictu gravi percussus, cruentum fortitudinis tuæ testimonium ad REGEM tuum in castra retulisti ; & à REGE suavissimum lenimentum doloris ipsius alloquio & gloriosâ tibi sollicitudine accepisti. Et cepit quidem patientiæ suæ fructum LUDOVICUS ingenio

suo maximè expetendum , ut parcere victis sibi liceret. Laboriosæ obsidionis tædio non exacerbatus, venientem ad se Præfectum urbis eo vultu excipit , quo solet suos, virtutis vel inhoste laudator.

Ecquis jam notior est aut suo populo REX , aut REGI suo populus , quàm tu nobis , REX OPTIME , nos Tibi. Ut in pace jampridem, nuper in bello Tibi nos carissimos esse cognovimus ; sic Te nihil esse nobis carius , per varias æstatis hujusce vices sentire Te maximè demonstraisti. Erit apud futuras ætates honorifica Tibi nobisque contentio , majores à nobis amores meritis ne sis an consecutus. O florentem & invictum tanto suorum studio REGEM ! O nos REGE nostro felices , etiam spe postera fortunatos , qui ex SERENISSIMI DELPHINI connubio propagandam longiùs LUDOVICI virtutum hæreditatem prospicimus ! Nunc quoniam æstatis præteritæ lux , quæ tot & belli & lætitiæ flammis effulsit , in placidam serenitatem REGIS ad nos reditu conversa est , deterfo tandem sudore , hanc hiemem quasi frigidam ardentissimæ diei vesperam jucundè agamus : ac dum LUDOVICUS in Galliæ complexu à belli laboribus conquiescit ; nos quoque & REGIS nostri , & quæ cum fatis ipsius conjuncta est , gloriæ ac victoriæ jam compotes , in ejus erga nos caritate conquiescamus.

CUM PERMISSU. Die decimâ-nonâ mensis Decembris. anno 1744.
FEYDEAU DE MARVILLE.